

Abstract

At three different moments – in 1988, 1990 and 2003 – I have studied the regional development in the county of Funen in relation to developments in other parts of Denmark. The results from my latest investigation are presented in this discussion paper.

All three studies have shown that Funen – more and more pronounced – is lagging behind. It is rather astonishing since: 1) Funen – in Odense – was bestowed with its “own” university in 1966 and 2) research and technological innovation are considered to be more and more important for production and growth.

Comparing with two other counties with a local university – North Jutland county with a university in Aalborg founded in 1974 and Aarhus county with a university founded in 1928 – it is shown that the county of Funen is lagging behind on a whole range of indicators. Employed in the private sector with a completed tertiary education is e.g. lowest in Funen.

The hypothesis in this study is that the university in Odense – contrary to the claims of its leadership – has neglected and still neglects the need of the private sector in Funen. No doubt other explanations also contribute, but it is difficult to avoid the following conclusion: the university in Odense produces candidates which to a too high degree are not demanded by the private sector in Funen.

JEL Classifications: H80, L52, O18, R11

Keywords: regional development, research and development, relative income

1. Fyn er fin – eller er den?

Som dreng fik jeg et næsten eventyragtigt billede af Fyn. Fyn var stedet, der så at sige flød med mælk og honning. Dette billede havde jeg fra mine forældre, der var født i Vestjylland, men som inden de i 1939 etablerede sig i Vestjylland med en mindre gård havde tjent på forskellige gårde på Fyn. Set med nutidens øjne var velstanden vel ikke særlig stor på Fyn i 30'erne, men relativt set var Fyn dengang et velstandsområde sammenlignet med Vestjylland – i hvert fald i mine forældres øjne. Skæbnen, eller hvad der ellers har været bestemmende, har gjort, at jeg nu har tilbragt det meste af mit arbejdsliv på Fyn. På Økonomisk Institut v/Odense Universitet, der i dag er omdøbt til Syddansk Universitet.

Billedet af Fyn som stedet, der flød med mælk og honning, er unægteligt krakeleret siden jeg bosatte mig på Fyn i 1982. Som økonom med interesse for den samfundsøkonomiske udvikling har jeg ikke kunnet undgå at konstatere, at tallenes tale ikke længere giver belæg for at betegne Fyn som et “smørhul” i Danmark.

Første gang jeg konstaterede dette var i mit bidrag til Odense by's 1000 års jubilæum i 1988, hvor jeg blev bedt om et bidrag, der fik titlen “Kommunal økonomi”. I dette bidrag sammenlignede jeg bl.a. indkomstudviklingen i efterkrigstiden indtil og med 1985 i Odense med indkomstudviklingen i landets øvrige storbyer som Ålborg, Århus og København – med indkomstudviklingen i hele landet som fælles målestok. Tallene gav anledning til flg. kommentar:

“I 1985 var den gennemsnitlige skattepligtige indkomst pr. skatteyder i Odense 81.300 kr. mod 85.700 kr. for landet som helhed.

Indkomsterne i Odense ligger derfor nu – gennemsnitligt set – 5% under landsgennemsnittet. Sådant har det ikke altid været i efterkrigstiden. Fra et udgangspunkt godt over landsgennemsnittet er indkomstniveauet i Odense næsten undtagelsesfrit faldet i hele efterkrigsperioden i forhold til indkomstniveauet i hele landet ...

Såfremt dette forløb fortsætter, rejser det alvorlige perspektiver ikke blot for Odense, men for hele Fyn. Den relative stagnation i indkomstudviklingen i Odense kan også aflæses af arbejdsløshedstallene. I 1985 var den gennemsnitlige ledighedsprocent således 9,3% på landsbasis, på Fyn var det tilsvarende tal 11,1%. Derfor kan der blive råd til forholdsvis mindre i Odense området i de kommende år.”

Anden gang jeg i et større skriftligt arbejde var inddraget i udviklingsperspektiver for Odense/Fyn var i 1990 i anledning af den dengang kommende faste forbindelse over Storebælt. Der var mange forhåbninger knyttet til den faste forbindelse – også forhåbninger om et ekstra tilskud til erhvervsudviklingen på Fyn af især lokalisermæssige årsager. Vores rapport om: ”Lokalisermæssige konsekvenser af den faste Storebæltsforbindelse og det indre marked” kunne kun svagt understøtte disse forhåbninger, idet vores analyser viste, at etableringen af den faste Storebæltsforbindelse især ville give lokalisermæssige fordele til trekantområdet. I konklusionen skrev vi:

“Analyserne i denne rapport viser, at en fynsk erhvervs politik – *ud fra et distributionssynspunkt* – især skal satse på virksomheder, der afsætter relativt jævnt – stort set som befolkningen er fordelt – over hele Danmark.

Disse virksomheder kan være eksisterende fynske virksomheder, virksomheder der i dag geografisk set ligger i nordlige og østlige udkanter i Danmark og som først og fremmest sigter mod det nationale marked. Men det kan også være udenlandske virksomheder, der f.eks. ønsker at dække det danske marked gennem en dansk filial. Og i denne forbindelse er det vel at mærke ikke bare skandinaviske virksomheder, der er af interesse. Virksomheder fra ikke mindst andre EF-lande er måske mere nærliggende grundet vor deltagelse i EF-samarbejdet og den hidtidige stærke fokusering på de øvrige nordiske lande.

Fyns muligheder som centrum for nationale virksomheder styrkes, hvis erhvervstransporten over den faste Storebæltsforbindelse gøres så billig som muligt. Fyn har derfor en stærk interesse i den takstpolitik, der vil blive lagt til grund af A/S Storebæltsforbindelsen. Dette er et helt entydigt resultat af analyserne i denne rapport, selvom effekten af takstreduktioner ikke i alle tilfælde er særlig stor.

Et andet meget klart resultat af analyserne i denne rapport er, at Trekantområdet ... er den helt afgørende hovedkonkurrent til en fynsk lokalisering. Denne konklusion er naturligvis betinget af, at det er virksomhedernes lokaliseringsvalg, der er analyseret i denne rapport. De negative konsekvenser heraf for den fynske befolkning er givetvis mindre, idet de gode transportforbindelser til Trekantområdet gør pendling – som det allerede ses i dag – til en realistisk mulighed. Hertil kommer, at befolkningen har mulighed for at flytte. Og barriererne for flytning er for langt den overvejende del af den danske befolkning langt mindre indenfor landets grænser, end de vil være indenfor EF's indre marked.”

De afdæmpende forventninger til de erhvervsmæssige konsekvenser for Fyn af den faste Storebæltsforbindelse blev underbygget i en opfølgende undersøgelse fra 1995. Heri skrev vi:

“Det kan konkluderes, at der i perioden 1988-1994 ikke er sket nogen væsentlig ændring i erhvervs- og beskæftigelsesstrukturen på Fyn, hverken absolut eller i forhold til hele landet. Man kan vel nærmest sige, at der er sket en svækkelse af Fyns position relativ til resten af landet. Det kan ikke ud fra de statistiske oplysninger aflæses, at forventningerne til den faste Storebæltsundersøgelse har haft betydning for erhvervsudviklingen på Fyn.”

Denne gang, d.v.s. tredje gang, er det på eget initiativ, at jeg har taget udviklingsperspektiverne på Fyn op. Årsagen hertil er især, at jeg finder, at min egen arbejdsplads, Syddansk Universitet, desværre er alt for passiv, ubeslutsom og handlingslammet i relation til at medvirke aktivt til, at den relative stagnation på Fyn bringes til ophør. Det er f.eks. fristende at se på, hvad der hhv. i Aalborg- og Odenseområdet er blevet de regionaløkonomiske konsekvenser og perspektiver af etableringen af et universitet/universitetscenter hhv. i 1996 i Odense og i 1974 i Aalborg.

Inden der nærmere ses herpå, er det hensigtsmæssigt at se lidt på tallenes tale. Figur 1 sammenholder indkomstudviklingen i Odense, Aalborg, Aarhus og København med indkomstudviklingen i hele landet. I figur 1 er indkomstniveauet i alle de medtagne år (1945 og hvert femte år herefter indtil 2000) på landsbasis sat lig 100, og indkomstniveauet i de medtagne storbyer til et hertil svarende indekstal. I år 2000 er indekstallet for Odense eksempelvis 93,3; indkomstniveauet i Odense var altså 6-7 pct. lavere end landsgennemsnittet i år 2000.

Figur 1. Indkomstniveauet i Danmarks storbyer 1945-2000. Landsgennemsnittet = 100

Kilde: Danmarks Statistik.

Odense er dermed den af de fire storbyer, der nu har det laveste indkomstniveau. Men set fra en odenseansk/fynsk synsvinkel er det endnu mere nedslående, at denne position afspejler en fortsat nedgang siden 1945, hvor indkomstniveauet i Odense lå næsten 10 pct. over landsgennemsnittet. Figur 1 viser nemlig, at der i hele efterkrigstiden har været en trendmæssig nedgang i Odenses indkomstmæssige placering.

Det forunderlige i dette vedvarende nedgangsforløb på Fyn er, at dette er sket, selv om Fyn allerede i 1966 fik eget universitet, nemlig Odense Universitet, nu Syddansk Universitet.

Når tallene for Fyn – ikke mindst vedrørende arbejdsstyrkens fordeling efter uddannelsesniveau i de private erhverv – betragtes, synes afsmitningen fra universitetet til det omgivende samfund at være meget begrænset.

Det følger heraf også, at det ikke mindst er af interesse at sammenligne Fyns Amt med de øvrige universitetsamter, hvis det skal være muligt at afdække årsager til, at afsmitningen fra Syddansk Universitet, Odense til Fyns Amt har været så forholdsvis ringe. Meget taler også for, at det især er interessant at sammenligne med Ålborg Universitet/Nordjyllands Amt. Københavns og Århus Universiteter har en betydelig længere forhistorie som grundlagt i hhv. 1479 og 1928. Og placeringen i hovedstaden gør yderligere, at der næppe kommer meget ud af at sammenligne med Københavns Universitet/hovedstadsregionen. Da Roskilde Universitet – grundlagt i 1972 – er beliggende i hovedstadsregionen, er det næppe heller relevant at inddrage dette i sammenligningen. Den følgende analyse vil derfor blive afgrænset til provinsamterne med flerfakultære universiteter, d.v.s.: Fyn, Nordjylland og Århus Amt.

2. Fyn er fin – eller er den?

I det foregående afsnit, kom jeg frem til, at det især måtte være af interesse at sammenligne udviklingen i Fyn, Nordjylland og Århus amt, idet der i hovedbyen i disse amter er placeret et flerfakultært universitet. Hovedkonklusionen på denne analyse er, at Fyn i alle de inddragne dimensioner har haft en dårligere udvikling end de to andre inddragne universitetsamter: Nordjylland og Århus amt.

I tabel 1 har jeg forsøgt at sammenligne en række indikatorer, der især belyser produktionsforholdene i de tre universitetsamter.

Tabel 1. Udvalgte indikatorer for produktionsforholdene på Fyn, i Nordjylland og Århus amt

	Fyn	Nordjylland	Århus
Erhvervsfrekvens 2002	74.8 %	75.6 %	77.8 %
Nettoudpendling primo 2001	3.6 %	1.2 %	1.6 %
Prisstigning på parcel- og række- huse fra 1. kv. 1995 - 4. kv. 2002 i hhv. Odense, Ålborg og Århus	60.5 %	66.1 %	69.7 %
Beskæftigede i erhvervet IT og Kommunikation primo 2001	6.0 %	7.0 %	9.7 %
Gazelle-virksomheder i 2002	6.7 %	7.4 %	13.5 %
Gazelle-virksomheder i 2002 (normerede tal)	6.7 %	6.8 %	9.3 %
Beskæftigede i gazelle-virksom- heder i 2001	2.2 %	4.8 %	6.7 %
Beskæftigede i gazelle-virksom- heder i 2001 (normerede tal)	2.2 %	4.4 %	4.6 %
Beskæftigede med lang videregå- ende uddannelse i 2001	4.2 %	4.2 %	7.2 %
Beskæftigede med lang videregå- ende uddannelse i private erhverv 2001	1.8 %	2.0 %	3.8 %

Kilder: Diverse publikationer fra Danmarks Statistik og Børsens 2002 Gazellerapport, september 2002.

Alle de i tabel 1 inddragne indikatorer viser, at Fyn er agterlanternen blandt de inddragne tre universitetsamter f.s.v.a. produktionsvilkår og -muligheder. Det er muligt, at der findes indikatorer, der kunne modificere dette billede, men det er ligeså muligt, at der findes indikatorer, der kunne forstærke det i tabel 1 tegnede billede.

Inden det forsøges at komme med hypoteser om, hvad der kan være årsagen til denne for Fyn så mistrøstige situation, skal de enkelte indikatorer i tabel 1 kort kommenteres.

Erhvervsfrekvens

Erhvervsfrekvensen i tabel 1 udtrykker, hvor stor en andel af befolkningen i aldersintervallet 15 - 66 år, der indgår i arbejdsstyrken (summen af beskæftigede og ledige). En relativ høj erhvervsfrekvens inden for en regions rammer viser typisk, at der er gode beskæftigelsesmuligheder i regionen. Det ses af tabel 1, at erhvervsfrekvensen er lavest i Fyns amt.

Nettoudpendling

Ens job er ikke nødvendigvis beliggende i den region, hvor ens bopæl er. Bosatte i Fyns amt har eksempelvis arbejde i Jylland og på Sjælland, ligesom bosatte i det øvrige Danmark kan have arbejde på Fyn. Den første gruppe betegnes upendlere, mens den anden gruppe betegnes indpendlere. Tallene i tabel 1 viser nettoudpendlere = upendlere - indpendlere i pct. af bosatte i det pågældende amt, der samtidigt har et arbejde. Tabel 1 viser, at den relative nettoudpendling er mellem to og tre gange så stor i Fyns amt som i de to øvrige amter. Dette indikerer også forholdsvis dårlige beskæftigelsesmuligheder på Fyn.

Prisudviklingen på parcel- og rækkehuse

Det er her alene prisudviklingen på parcel- og rækkehuse fra 1. kv. 1995 - 4. kv. 2002 i amternes hovedbyer: Odense, Ålborg og Århus, der er gengivet i tabel 1. De relativt lave prisstigninger i Odense er ligeledes tegn på, at udviklingen har været mindre gunstig på Fyn end i de to øvrige amter.

De resterende indikatorer i tabel 1 giver i højere grad indtryk af de fremtidige muligheder for udvikling.

Beskæftigede i IT og kommunikation

Disse erhverv betragtes ofte som fremtidserhverv og er ligeledes karakteriseret ved, at beskæftigede får en relativ høj aflønning. Igen ses, at Fyn er dårligst placeret.

Gazelle-virksomheder

Dagbladet Børsen har introduceret Gazelle-begrebet i Danmark. Gazelle-virksomheder er karakteriseret ved at være meget hurtigt voksende virksomheder med fremtidspotentiale.

I boks 1 er det anført, hvordan Gazelle-virksomheder konkret er defineret.

Boks 1. Gazelle-virksomheder: hvordan er de udvalgt?

Der indgår kun A/S og ApS'er grundet manglende datagrundlag for andre virksomhedsformer.

4 krav skal opfyldes for at A/S eller et ApS betegnes som en gazelle-virksomhed:

- a. omsætningen skal være større end 1. mio.kr. eller bruttoresultatet større end ½ mio.kr. i *hvert* af de seneste fire regnskabsår,
- b. positiv vækst i omsætningen/bruttoresultatet i *hvert* af de seneste regnskabsår,
- c. summen af de seneste fire års primære resultat skal være positiv,
- d. væksten i omsætningen el. bruttoresultatet overstiger 100 pct. fra første til sidste regnskab – dvs. fra regnskabet for fire år siden og til det seneste.

Det relative antal Gazelle-virksomheder og det relative antal ansatte i Gazelle-virksomheder er i tabel 1 også normeret med beskæftigelsens størrelse i de tre amter, idet Fyns amt er valgt som det størrelsesmæssige udgangspunkt.

Igen fremgår det, at Fyn er dårligst placeret – også efter korrektionen for størrelsesforhold amterne imellem.

Beskæftigede med lang videregående uddannelse i 2001

Andelen af beskæftigede med lang videregående uddannelse anvendes ofte som en indikator for de fremtidige produktionsmuligheder, idet de forskningstunge virksomheder, der mere eller mindre tegner det erhvervsmæssige fremtidsbillede, naturligvis beskæftiger forholdsvis mange med en forskningsbaseret uddannelse. Det fremgår af tabel 1, at Fyn her ligger på niveau med Nordjyllands amt, men at begge ligger langt efter Århus amt. Årsagen til, at Fyns amt på dette punkt kan matche Nordjyllands amt, er alene, at der er ansat relativt mange med lang videregående uddannelse i den offentlige sektor på Fyn: i administration, sygehusvæsen og uddannelsessektor.

Ses der alene på den private sektor befinder Fyn sig igen på sidstepladsen. Dette er uddybet i tabel 2, hvor andelen af beskæftigede med en lang videregående uddannelse er anført for Industri samt Finansierings- og forsikringsvirksomhed hhv. i 1993 og 2001.

Tabel 2. Andelen af beskæftigede med lang videregående uddannelse i industri samt finansierings- og forsikringsvirksomhed på Fyn, i Nordjylland og i Århus amt samt i hele landet hhv. 1993 og 2001. Pct.

	Fyn ^a	Nordjylland	Århus	Hele landet
Industri, 2001	5,7	8,0	7,6	8,2
Industri, 1993	5,1	6,9	6,3	7,3
Finansiering og forsikring, 2001	16,2	19,9	23,4	25,1
Finansiering og forsikring, 1993	12,6	14,4	16,2	18,9

a. I 2001 var det kun Bornholms og Storstrøms amter, der havde en lavere andel af beskæftigede med en lang videregående uddannelse i industrien end Fyn. For finansiering og forsikring lå fire amter under Fyn i 2001: Sønderjylland, Bornholm, Ribe og Storstrøm.

Kilde: Den fynske Fond for Erhvervsøkonomisk Forskning, jan. 2003.

Det fremgår af tabel 2, at ikke blot ligger Fyn under Nordjylland og Århus amter i 2001 med beskæftigede med en lang videregående uddannelse i industri samt finansierings- og forsikringsvirksomhed. Men det fremgår også, at procentandelen for beskæftigede med en lang videregående uddannelse er vokset mindre på Fyn end i de to øvrige amter fra 1993 til 2001. Fyn er således blevet mere og mere agterudsejlet af de to øvrige universitetsamter i provinsen. Denne agterudsejling bliver endnu tydeligere, hvis der ses på jern- og metalindustrien, der er en nøgleindustri på Fyn. Denne industri beskæftiger under halvdelen med en lang videregående uddannelse – relativt set – sammenlignet med jern- og metalindustrien på landsbasis. Dette er så meget desto mere bemærkelsesværdigt som Fyn fik sit universitet i 1966, mens Nordjyllands amt først fik sit universitet i 1974.

I afsnit 1 antydede jeg, at jeg desværre måtte give min egen arbejdsplads, Syddansk Universitet, en del af ansvaret for den mistrøstige udvikling på Fyn. Det ovenfor tegnede billede indikerer vel meget klart, at Odense Universitet (nu: Syddansk Universitet, Odense) uddanner kandidater, der er meget lidt anvendbare i det fynske erhvervsliv, specielt i jern- og metalindustrien.

Dette er emnet for det afsluttende afsnit – afsnit 4.

3. Fyn er fin – eller er den?

Jeg er langt fra den eneste, der har beskæftiget mig med den mistrøstige erhvervsudvikling på Fyn.

Erhvervsministeriet offentliggjorde oktober 2000 Erhvervsredegørelse Jylland Fyn. Denne redegørelse pegede bl.a. på, at Fyns erhvervsliv var præget af sektorer med relativt lavteknologiske produkter og processer og sammenhængende hermed, at der blev beskæftiget relativt få med en længere videregående uddannelse.

Direktør C.C. Nielsen fra MicroMatic startede efterfølgende den igangværende debatrunde om erhvervsudviklingen på Fyn, da han via Fyns Executive Club indkaldte til konference om manglen på erhvervsudvikling på Fyn. En efterfølgende rapport udarbejdet af PLS-Rambøll og betalt af Odense Kommune pegede under hovedoverskriften: “Odense som brobygger” på fire områder, som Fyn skulle satse på: Kommunikation, Biotek & Sundhed, Metal- & Produktionsteknologi samt Gartneri & Natur.

I forlængelse heraf blev en række personer med interesse for og/eller tilknytning til fynsk erhvervsliv bl.a. enige om, at der var behov for at få belyst forudsætningerne for videnssamfundet på Fyn, herunder hvordan uddannelsesniveau og udbudet af kvalificeret arbejdskraft påvirker vækst og udvikling på Fyn. Dette resulterede i rapporten “Uddannelse, job og erhvervsudvikling på Fyn. Veje til et videnssamfund” fra januar 2003, hvor opdragsgiver var Den Fynske Fond for Erhvervsøkonomisk Forskning og forfatterne tre erhvervsøkonomer fra Syddansk Universitet, Odense: Professor Børge Obel og lektor Bo Eriksen (begge Institut for Organisation og Ledelse) og lektor Thorbjørn Knudsen (Institut for Marketing). Rapporten på 109 sider og med 142 sider tabelbilag fremstår i det ydre som det hidtil mest ambitiøse forsøg på at analysere årsagerne til den mistrøstige erhvervsudvikling på Fyn.

Skade så blot, at sjældent har så mange sider og så store anstrengelser været udført, hvor fokuseringen har været så svag, hvor de anvendte metoder har været så dilettantiske og hvor de anbefalede tiltag har været så svage.

Dette var – indrømmet – hårde ord. Men bedøm selv, om de er for hårde.

For at forstå det følgende er det vigtigt at vide, at rapporten anbefaler to hovedtiltag: opslutning om de fire satsningsområder og højere uddannelsesniveau i de fynske erhvervsvirksomheder ved at satse på især fynske uddannelsesinstitutioner, primært universitetet. Det egentlige selvstændige bidrag er derfor begrænset til forslaget om at højne uddannelsesniveauet især via de lokale uddannelsesinstitutioner, herunder ikke mindst universitetet.

Når dette er konklusionen, er det ikke mindst i lyset af, at et hovedformål med rapporten har været “at analysere betydningen af en regionalt forankret uddannelsessektor for erhvervsstruktur, økonomi og vækst på Fyn” (Rapporten, side 2), højst besynderligt, at rapporten stort set alene sammenligner Fyn med resten af landet. Det havde været meget mere interessant at sammenligne med hhv. Nordjyllands amt og Århus amt for netop at skærpe fokus på universitetets betydning for lokalsamfundet. Så allerede på dette stadie er der ikke tænkt nok over, hvad der egentlig er karakteristisk for Fyn.

Det er dog i analyseafsnittene, at det går helt galt. Og dette er meget beklageligt, idet forfatterne til rapporten har haft lejlighed til det hidtil mest detaljerede talmateriale om erhvervsudviklingen på Fyn og i øvrige amter m.v. i Danmark, via den såkaldte IDA-database fra Danmarks Statistik (Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning).

Når man læser rapporten, er det svært at undgå at få et indtryk af, at forfatterne er blevet så overvældet af mængden af data, at de blot har prøvet sig frem på må og få. Især kapitel 7 om "Erhvervsudviklingen belyst på arbejdsstedsniveau" og kapitel 8 om "Erhvervsudviklingen belyst på firmaniveau" er helt ude på det analytiske overdrev. Dette er så meget desto mere beklageligt, som disse to kapitler er rapportens hovedkapitler. I disse kapitler gennemføres en række statistiske analyser, der er ligeså seriøse eller rettere lige så useriøse, som forsøg på at forklare antallet af indgåede ægteskaber i Danmark ud fra antallet af skudte ræve i Finland ville være. Der opstilles i disse kapitler ikke gennemtænkte hypoteser om de økonomiske sammenhænge, før tallene blot smides ind i edb-maskinerne. Jeg må indrømme, at jeg ikke havde troet, at jeg skulle opleve en sådan gang tilfældig databehandling, så mange år efter at økonometrien i 1970'erne blev et anvendt redskab blandt økonomer. Kritikken af kapitel 7 og 8 er uddybet i hhv. boks 2 og boks 3.

Der kommer derfor heller ikke noget brugbart ud af disse analyser på det nye datagrundlag. Og dette er naturligvis medvirkende til, at forfatterne stort set intet har at bidrage med til diskussionen om erhvervsudviklingen på Fyn. Målsætningen om "at fremkomme med forslag til konkrete initiativer inden for de erhvervspolitiske, arbejdsmarkedspolitiske og uddannelsespolitiske områder på Fyn ud fra de nævnte analyser" (Rapporten, side 2) er derfor ikke nået.

Hovedkarakteristika af analyserne i kapitel 7:

Udviklingen i en udvalgt variabel – f.eks. arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse – forklares *enten* ved sig selv fra tidligere perioder – d.v.s. ved arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse de to foregående år – eller ved en anden enkelt variabel.

*

Så intetsigende, hypotese frie og fejlagtige analyser skal man ellers meget langt tilbage i tiden for at finde!

Der analyseres flg. variable: antal arbejdssteder, arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse, pendling og uddannelse, jf. nedenstående oversigt, hvor der er opdelt mellem forklaren sig selv relationer og relationer med en anden enkelt forklarende variabel.

*

Forklaren sig selv relationer

Relationer:

Kommentar:

Arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse

Siger først og fremmest, at en konjunkturbølge varer mere end 1 år. Sådan en “opdagelse” er irrelevant for formuleringen af en fynsk erhvervspolitik.

Pendling

Samme kommentar som for arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse.

Antal arbejdssteder

Samme kommentar som for arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse.

*

Relationer med en enkelt anden forklarende variabel

Antal arbejdssteder som funktion af pendling.

Kommentar: Hvis der gælder en sammenhæng, er det den omvendte, der er den relevante. Sammenhængen er eksempel på relationer, der forsøger at forklare antal giftermål i Danmark ved antal skudte ræve i Finland.

Arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse som funktion af pendling

Kommentar: Som ovenfor under Antal arbejdssteder som funktion af pendling.

Pendling som funktion af antal arbejdssteder

Kunne være udgangspunkt for en fornuftig relation med flere forklarende variable. Med antal arbejdssteder som eneste forklarende variabel hjælper den overhovedet ikke til at formulere en relevant erhvervspolitik for Fyn.

Pendling som funktion af arbejdsstedets gennemsnitlige størrelse

Bortset fra, at relationen er insignifikant, gælder samme kommentar som under: Pendling som funktion af antal arbejdssteder.

Antal arbejdssteder som funktion af uddannelsesniveaue i arbejdsstyrken

Som indledning til analysen heraf skriver forfatterne: “Der eksisterer få systematiske sammenhænge mellem antallet af arbejdssteder og uddannelsesniveaue.”

Den nærliggende forklaring herpå er – hvad forfatterne burde have tænkt over – at de igen forsøger at estimere en relation à la antallet af giftermål i Danmark og skudte ræve i Finland.

Arbejdsstedets størrelse som funktion af uddannelsesniveaue i arbejdsstyrken

Hvis der eksisterer en afgørende sammenhæng, ville den efter min mening, nærmere være omvendt. De relationer, som forfatterne finder, er af typen: Antallet af giftermål i Danmark som funktion af skudte ræve i Finland.

Boks 3.**Analyserne i kapitel 8
- det andet af de to hovedkapitler**

Hovedkarakteristika af analyserne i kapitel 8:

Der udvælges tre variable: overskudsgrad (overskud i pct. af omsætningen), eksportandel (eksport i pct. af omsætningen) og værditilvækst (samlet aflønning til arbejdskraft og kapital).

*

Disse variable forsøges forklaret ved et ret så tilfældigt udvalg af øvrige variable: omsætning, antal ansatte, fynseffekt, årseffekter og brancheeffekter. Alle de gennemførte statistiske analyser er af formen: antal giftermål i Danmark forklaret ved skudte ræve i Finland, antal fjeldvandrere i Norge samt ved antal besøgende til Stockholm. Med andre ord. Der er ikke opstillet et teoretisk grundlag for regressionerne, hvad resultaterne – eller rettere de manglende resultater – da også viser.

*

Disse tre regressioner foretages for tre grupper af firmaer: alle fynske firmaer, firmaer i de fire udvalgte fynske kompetenceklynger og firmaer i jern- og metalindustrien. Når de fire klynger undersøges, skal branchetilhørsforhold erstattes med klyngetilhørsforhold, og når jern- og metalindustrien undersøges, skal branchetilhørsforhold erstattes med underbrancher i jern- og metalindustrien.

De vigtigste konklusioner, der drages i kapitel 8 er: kompetenceklyngen Biotek og sundhed samt Kommunikation har gennemsnitlig højere værditilvækst end de øvrige brancher. Biotek og sundhed har endvidere højere eksportandel end de øvrige brancher, mens Kommunikation har lavere eksportandel.

Alt sammen konklusioner som i forvejen er kendte. Kort sagt: kapitel 8 gav heller ikke noget nyt grundlag for at formulere en fynsk erhvervs politik.

4. Fyn er fin – eller er den?

I de to første afsnit mere end antydedes, at min egen arbejdsplads, Syddansk Universitet, efter min vurdering har et ikke ubetydeligt medansvar for den mistrøstige erhvervsudvikling på Fyn.

Jeg er helt opmærksom på, at denne vurdering ikke stemmer med det rosenrøde billede af Syddansk Universitet, som ledelsen – især rektor Jens Oddershede – forsøger at opstille. Under overskriften: “Universitetet der vil være til gavn” i Børsen 29. nov. 2002 tillægges Jens Oddershede følgende:

“Det drejer sig om at være til gavn. Et universitet skal være til gavn for det samfund, der betaler til det. Ellers er der ingen mening med det.

Det er grundholdningen bag Syddansk Universitet (SDU), og det er ikke mindst holdningen hos rektor Jens Oddershede, der har stået i spidsen for universitetets stadig mere intensive kontakt til erhvervslivet.”

I det følgende vil jeg benytte betegnelsen Odense Universitet i stedet for Syddansk Universitet. Dette skyldes, at der i mine indlæg er fokuseret på erhvervsudviklingen på Fyn. Tallene, der bringes i det følgende vedrørende Syddansk Universitet, omfatter derfor også kun tal for campus i Odense.

Jeg underkender på ingen måde betydningen af de enkeltstående initiativer, som Odense Universitet og Jens Oddershede har taget via bl.a. etableringen af Mærsk Institutet, og den hertil hørende robotteknologi, der især blev muliggjort af professor John Perrams indsats. Men der er her tale om isolerede enkelttilfælde. For tallene viser jo, som det fremgik af det andet indlæg, at Fyns erhvervsliv befinder sig på en klar sidsteplads i universitetsamter, når det drejer sig om at beskæftige personer med en lang videregående uddannelse. Og denne sidsteplads er i øvrigt blevet udbygget i det seneste tiår! Så realiteten er snarere, at Odense Universitet ikke har været til synderlig gavn for erhvervslivet på Fyn. Kort sagt: universitetet har i sin faktiske handlemåde primært fokuseret på sit eget bedste. Dette er efter min mening også et universitets klare ret i en ikke blot national, men i stigende grad en internationaliseret, verden. Men så bør det lokale flag ikke hejses!

Eksempler fra mit eget fakultet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, kan tjene til at eksemplificere dette. Siden 1998 er der påbegyndt eller ønsket påbegyndt tre betydelige samfundsvidenskabelige uddannelser ved Syddansk Universitet: statskundskab i 1998, journalistuddannelsen i 1998 og den alm. jurauddannelse ønskes påbegyndt i 2004.

Et væsentligt argument for at starte disse uddannelser var og er, at der kunne og kan påregnes et stort optag i Odense, idet der på disse tre uddannelser var mange uddannelsessøgende, der ikke blev optaget på de allerede etablerede uddannelser, jf. tabel 3.

Tabel 3. Optagne og afviste på statskundskab, journalistik og jura forud for etableringen/den ønskede etablering af disse studier i Odense

	Startår i Odense	Optagne og afviste i årene forud for startåret i Odense		
		Året før	Året to år før	Året tre år før
Statskundskab: ^a	1998			
Optagne		474	419	412
Afviste		174	214	473
Afviste i pct. af optagne		37	51	115
Journalistik:	1998			
Optagne		255	254	255
Afviste		663	795	815
Afviste i pct. af optagne		260	313	320
Jurist: ^b	2004?	2002	2001	2000
Optagne		1088	1075	1101
Afviste		420	298	493
Afviste i pct. af optagne		39	28	45

b. Optagelseskvotienten til statskundskabsstudiet var 9,7, 9,8 og 9,8 på Københavns Universitet og 9,3, 9,4 og 9,4 på Århus Universitet i de tre år 1995, 1996 og 1997.

c. Optagelseskvotienten til jurastudiet var 8,8, 8,8 og 8,8 på Københavns Universitet og 8,5, 8,7 og 8,6 på Århus Universitet i de tre år 2000, 2001 og 2002.

Kilde: Den Koordinerede Tilmelding.

Tabel 3 viser således, at andelen af afviste i forhold til antallet af optagne i ingen af årene var under 28 pct. ved disse tre uddannelser. Andelen af afviste til journalistuddannelsen var endog over 250 pct. i alle tre år før uddannelsens påbegyndelse i Odense i 1998. Det Samfundsvidenskabelige Fakultet har derfor primært fokuseret på at maksimere sine indtægter ved netop at starte disse uddannelser, idet de ikke afviger væsentligt fra de allerede etablerede uddannelser inden for disse områder. Personligt har jeg også svært ved at se den specifikke betydning af disse uddannelser for erhvervslivet på Fyn.

Men det er ikke blot Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, der ikke har været styret efter det lokale erhvervslivs behov. Den største strategiske fejl i denne henseende er, at Odense Universitet ikke er blevet fusioneret med Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum – der i øvrigt ligger klods op ad Odense Universitet – med henblik på at uddanne højt kvalificerede civilingeniører og udvikling af den hertil hørende forskning. Det er for mig uforståeligt, at dette ikke er gennemført, hvis det fynske erhvervsliv ønskes styrket, og det samtidig iagttages, at det fynske erhvervsliv stadig er karakteriseret af en betydelig jern- og metalindustri, der ville kunne udnytte de muligheder for produktinnovation, som ikke mindst uddannelse af højt kvalificerede civilingeniører kunne føre med sig.

Det er f.eks. interessant at iagttage, hvad erhvervslivet omkring Ålborg har fået ud af, at ingeniøruddannelsen lige fra begyndelsen blev inkorporeret i Ålborg Universitet. Der er omkring Ålborg og især i Nordjyllands amt sket en imponerende udvikling af IKT-sektoren især indenfor

trådløs elektronisk kommunikation og produktion af komponenter til elektronikindustrien, se eksempelvis "Vision Nordstjernen" fra jan. 2002. Det er bl.a. dette, der har medvirket til, at Nordjyllands amt næsten på alle områder har overhalet Fyns amt, se bl.a. tabel 1. Og dette er endog sket, selvom IKT-industrien på det seneste har haft det svært.

Den markante forskel mellem den strategi, der er blevet ført i relation til Ålborg Universitet og Odense Universitet, er i tabel 4 vist ved at se på sammensætningen af de kandidater, disse to universiteter har produceret i de senere år. Århus Universitet er inddraget i tabel 4.

Tallene viser meget klart, at Ålborg Universitet har satset på naturvidenskab og teknik, idet over 40 pct. af kandidaterne herfra er uddannet inden for dette område. Tallene for Odense er på dette område mindre end 20 pct., og ses der på sammensætningen af kandidater indenfor naturvidenskab og teknik, fremgår det endnu tydeligere, at Ålborg Universitet har mere øje for erhvervslivets behov, jf. også tabel 5. Odense Universitet har dermed – målt ved produktionen af kandidater – sit tyngdepunkt inden for humaniora, idet over 40 pct. nu hidrører fra dette område. Disse tal og sammenligninger skal naturligvis modificeres af, at der ikke er et sundhedsvidenskabeligt fakultet ved Aalborg Universitet. Men disse modifikationer kan ikke ændre på, at der er en markant forskel mellem de to universiteters strategi.

Tabel 4. Sammensætningen af kandidatproduktionen ved Odense, Ålborg og Århus Universitet 1999 - 2002

	Odense					Ålborg					Århus ^a				
	Hum.	Sam.	Sund.	Natur og Teknik	I alt Antal (=100 pct.)	Hum.	Sam.	Sund.	Natur og Teknik	I alt Antal (=100 pct.)	Hum.	Sam.	Sund.	Natur og Teknik	I alt Antal (=100 pct.)
1999	40,8	17,8	18,7	22,7	630	24,2	32,2	-	43,6	770	19,0	42,5	14,4	24,1	1339
2000	39,5	19,7	20,4	20,4	631	20,9	38,0	-	41,1	810	19,1	42,3	14,4	24,2	1405
2001	38,9	16,8	22,5	21,8	670	21,9	33,6	-	44,5	913	19,3	41,4	19,7	19,6	1318
2002	44,0	14,4	26,7	14,9	720	26,1	29,9	-	44,0	1026	21,9	37,9	20,6	19,6	1479

a. Teologi er ikke medtaget.

Kilder: Studiestatistik fra de tre universiteter, for SDU kun for Odense.

Boks 4. Er det forskellen mellem Odense og Ålborg Universitet?

Læseren må selv afgøre om og i givet fald, hvor stor en del af forskellen mellem Odense og Ålborg Universitet, der kan forklares af:

Ålborg Universitet har siden starten i 1974 haft en nationaløkonom, nemlig Sven Caspersen, som rektor.

Odense Universitet har aldrig haft en nationaløkonom som rektor, men især humanistiske og naturvidenskabelige rektorer.

For god ordens skyld skal jeg tilføje, at Odense Universitet i et samarbejde med Ingeniørskolen Odense Teknikum siden 1995 har etableret civilingeniøruddannelser som overbygningsuddannelser (i kemi, fysik og teknologi, miljøteknologi og datateknologi). For det første er antallet af disse overbygningskandidater ganske beskedent, jf. tabel 5, og for det andet er det efter min vurdering kun i undtagelsestilfælde muligt at nå en egentlig kandidat kvalitet i en uddannelse, hvis ikke hele uddannelsen er tilrettelagt herefter. Derfor er der ikke nået hverken det omfang af uddannede ingeniører eller det kvalitative niveau, der kunne være nået, såfremt Odense Universitet og Ingeniørskolen Odense Teknikum var fusioneret, og der derfor i langt højere grad blev trukket på ressourcerne i Det Naturvidenskabelige Fakultet. Dette fremgår med al ønskelig tydelighed af sammenligningen med Aalborg Universitet i tabel 5.

Tabel 5. Antal uddannede civilingeniører i Odense og Aalborg 1999 - 2002

	Odense		Aalborg
	3- ingeniør linier ^a	Datateknologi	
1999	5	9	242
2000	11	8	291
2001	13	17	357
2002	4	13	376

a. 1) kemi, 2) fysik og teknolog samt 3) miljøteknologi

Kilder: Studiestatistik for de to universiteter.

Ledelsen af universitetet i dag vil måske nok give mig ret i noget af det foranstående, men vil givetvis hævde, at der efter etableringen af Mads Clausen Institut for Produktinnovation i 1999 på universitetets campus i Sønderborg, hvortil Bitten og Mads Clausens Fond har bidraget og forventes at bidrage med betydelige millionbeløb, vil blive rettet op herpå.

Personligt finder jeg det yderst prisværdigt med denne støtte, men jeg vil ikke lægge skjul på, at jeg vurderer, at placeringen i Sønderborg vil blive en fiasko. Hvordan skal der i Sønderborg kunne skabes en kvalitet i uddannelsen af civilingeniører, der kan konkurrere med civilingeniøruddannelsen i Aalborg og på DTU, når henses til de relativt få ressourcer, der vil være tilgængelige i Sønderborg? Det er således min vurdering, at der bliver tale om endnu en afgørende strategisk fejl fra ledelsens side, når civilingeniøruddannelsen mere eller mindre forsøges placeret i Sønderborg i SDU-regi. Hermed fravælges igen muligheden for på bedste måde at udnytte ressourcerne på Det Naturvidenskabelige Fakultet i Odense.

Burde rektor ikke have stillet ledelsen af Bitten og Mads Clausens Fond overfor følgende valg: Behold pengene eller støt dannelsen af et Mads Clausen Institut ved siden af Mærsk Instituttet i Odense, og i tilslutning hertil have stillet i udsigt, at han ville benytte al sin energi på at fusionere med Ingeniørskolen Odense Teknikum, så også Mads Clausen Instituttet fik de bedste vilkår for at blomstre? Dette er i hvert fald min vurdering, idet jeg nærmere tror, at Syddansk Universitet vil forbløde, d.v.s. tabe i konkurrencen med andre uddannelsessteder, hvis der af hensyn til snævre lokale interesser ikke sker en koncentration af uddannelserne, hvor dette er fordelagtigt. En ting er i hvert fald sikkert. Det er svært at se, at hensynet til erhvervslivet på Fyn har betydet noget synderligt i denne henseende. Men heri er der, som ovenfor dokumenteret, ikke meget nyt. Men det mest interessante er måske også, om det fynske erhvervsliv allerede nu er så trængt, at det blot passivt ser til, at det i fremtiden risikerer at få endnu mindre ud af placeringen af et universitet på Fyn.

Litteratur:

Obel, B. og C. Sørensen 1995. *Diskussionsoplæg vedrørende betydningen af takststrukturen over den faste Storebæltsforbindelse*. Den Fynske Fond for Erhvervsøkonomisk Forskning, sep. 1995.

Storebæltsgruppen 1990. *Lokaliseringsmæssige konsekvenser af den faste Storebæltsforbindelse og det indre marked*. Den Fynske Fond for Erhvervsøkonomisk Forskning, september 1990.

Sørensen, C. 1988. Kommunal økonomi 1988, i: *Odense bys historie. Storby og Servicecenter. Odense 1945-1980*. Odense Kommune 319-42.

Vision Nordstjernen 2002. *Strategiske overvejelser vedrørende den nordjyske IKT sektors fremtid*. Aalborg, jan. 2002.